

Pedi, Ansiklopedi ve Okyanus

Birçok tıp doktoruna: Ortopedi, pediatri ve ansiklopedi kelimelerinde geçen *pedi* ne demektir? Ve neden aynı kelime üç ayrı manada kullanılmıştır? Diye sordum ve hiçbir cevap alamadım. İşte bu sorunun cevabı şudur:

Pedi, Latince ayak demektir. Fakat bu üç kelime de ikinci bir manada, temel manasında kullanılmıştır. Çünkü ayak bedenin temelidir. İşte buna göre ortopedi kelimesindeki pedi, kemikler manasındadır: Çünkü kemikler bünyenin temeli ve dayanağıdır. Orto veya ordu yine Latince bir kelime olup düzenleyici veya düzen demektir. Buna göre ortopedi kemikleri düzenleyen tıp dalı manasındadır. Pediatri kelimesinde ise pedi, çocuk manasında kullanılmış; çünkü çocuk, ailenin ve neslin devamının temelidir. Buna göre pediatrik çocuğa bakan tıp dalı manasına gelir.

Ansiklopedide ise temel bilgiler manasında kullanılmıştır. Bu kelimenin açılımı şöyledir: İn-syko-pedi: Sürece bağlı veya süreç içindeki temel bilgiler. Nitekim eğer o ansiklopedi, belli bir süreçteki bilgileri içeriyorsa; mesela alt başlık olarak o ansiklopediye syko-1900-1960 gibi bir kayıt düşülmüş.

Pedagoji kelimesinde peda yine çocuk manasındadır. Buna göre pedagoji çocuk eğitimi demektir. Çünkü asıl eğitim çocuklara verilen eğitimidir. Belli bir yaştan sonra eğitim anormalleşir. Pedagoji kelimesinin etimolojik manası ise çocuğu ikna etmek demektir. Evet, eğitimde asıl faktör, zorlama değil de iknadır.

Ansiklopedi geleneğinin kökeni Antik Yunana dayanır. Oradan İslam âlemine geçmiş; 19. Asırdan beri batıda yaygın bir şekilde, eğitimin vazgeçilmez bir malzemesi olarak insanlığa yön veriyor.

İlk Yunan sözlük ve ansiklopedilerin ismi kamustur. Kamu (hemo) hepsi ve herkes manasına gelir. Bütün kelimeler ve bilgilerin içinde olduğu kitap manasında kullanılmış. Yunancada kelimelerin sonuna s harfi eklenir; kamu kelimesi oluyor kamus.. Medeni insan manasına gelen Yunan kelimesinin Yunus kelimesine dönüşmesi gibi.. Okyanus kelimesinin sonundaki s harfi de bu s'dir. Şemseddin Samî'nin belirttiği gibi **Kamus** kelimesinin birinci asıl manası deniz demektir. İkinci derecede büyük sözlük manasında kullanılmıştır.. Evet deniz, büyük sözlükler gibi birçok şeyi içinde barındırıyor ve etrafı çevreliyor. Türkçedeki kamu kelimesi

ise, ya Şemseddin Samî'nin dediği gibi kamuk kelimesinin hafifletilmiş şeklidir. Veya Rumcadan Türkçeye geçmiş bu kamus kelimesidir.

İşte eğer bu kamus, hiçbir kelime ve kavramı dışarıda bırakmayacak kadar geniş ise, ona kuşatıcı manasında okyanus kelimesi sıfat yapılır. Kamus-u Okyanus denilir. Bu kelime Firuz Abadî'nin ansiklopedik sözlüğünün özel ismidir. Yine aynı manada bu kitaba Kamus-ı Muhît de denilmiştir. Muhit kuşatan demektir. Fakat daha sonra bu kamus kelimesi, bütün büyük sözlükler için sıfat isim olarak kullanılmıştır.

Okyanus bütün dünyayı kuşatan büyük deniz olduğu için bu kelime hem deniz hem kuşatıcı manasında kullanılır. ***Okyanus Koleji ismi burada anlatılan bütün bu manaları çağrıştırır.***

İslam tarihinde bütün sözcükleri ve bilgileri bir araya getiren eserlere önce külliyyat denilmiş. Külliyyat da her şeyi kuşatan demektir. Farabi, İbn Sina ve İhvan-ı Safa'nın böyle çalışmaları var. İbn Sina'nın Ansiklopedisinin ismi Eş-Şifâdır. İhvan-ı Safa'nın Ansiklopedisinin ismi ise Er-Resaildir. Farabininki ise ismini bilmiyorum. Külliyyat ile normal sözlük manasına gelen Mu'cem kelimelerinin farkı şudur: Mu'cemler alfabetik sözlük demektirler. Külliyyatlarda ise alfabetik olma şartı yoktur.

19. Yüzyılda Avrupa'da Ansiklopedilere çok rağbet olunca; o dönemdeki İslam dünyasında; Mısır'da, İran'da ve Osmanlı'da bunun yansımalarını görüyoruz. Bu dönemdeki Müslümanların hazırladığı külliyyat ve sözlüklerin ismi artık "Dairetü'l-Mearif"tir. Bu kelime tamı tamına ansiklopedi ve kamus-u okyanus kelimelerinin Osmanlıcadaki karşılığıdır. Kelime olarak o günkü maarifi çemberleyen ve kuşatan demektir. Bakın dairetü'l-ulum denmiyor. Çünkü ulum, maariften daha geniş bir kavramdır. Evet, maarif belli süreçte kabul gören ve uygulanabilecek kadar tanınan temel bilgiler demektir. Maalesef eğitimimizde genellikle malumat ile maarifin farkı gözetilmiyor. Hâlbuki birincisi salt bilgiler demektir. İkincisi bilinen, tanınan ve kullanılabilen bilgi ve eğitim sistemi demektir.

Türkiye'de geçen yüzyılda birçok ansiklopedi yayınlanmıştır.. Bunların ikisi önemlidir. MEB'nin 1914'lerde hazırlanan ve Hollanda'da yayınlanan İslam Ansiklopedisini çoğunlukla tercüme edip bazı yeni maddeleri de yeniden telif ettiği İslam Ansiklopedisidir. Bütün eskiliğine ve eksiklerine rağmen bugün bile önemli bir kaynaktır. İkinci Ansiklopedi ise, bu MEB'nin çıkardığı Ansiklopedinin yerine geçmek için ve daha İslamî ve millî olduğu iddiası ile Diyanet Vakfının yayınladığı İslam Ansiklopedisidir.

Bu Ansiklopedi, ilmen epistemolojik temellere dayanmadığı ve çoğu skolâstik olan ilahiyatçılar tarafından yazıldığı için ona ilmî bir kaynak nazarı ile bakamıyoruz. Mesela Süleyman Hayri Bolay'ın yazdığı Âdem maddesine ve Ömer Faruk Harman'ın yazdığı Tufan maddesine bakınız.

Benim kanaatime göre bu milletin düşmanları, bizi ilimlerden ve hakikati algıdan koparmak için 200 yıl çalışsalar, bu Ansiklopedinin mevcut ve müstakbel tahrifatını beceremezlerdi. Evet, bir milletin geleceğini ve ilmî hayatını kısırlaştırmak için Diyanet Vakfının bu Ansiklopedisi, iyi bir örnektir. Bunlar bilerek bunu yaptı, demiyorum. Çünkü bizim ilahiyatçılarda ilmî ve dinî hakikatler, sloganvari olarak öğretiliyor. Bilgiler test edilmiyor.

Evet, bu kadrolarda, bu testi yapabilecek yeterli dil, fen ve özgür düşünce sistemi yok. Her ne ise; bütün dinî ve sosyal sorunlarımızın bilgi yetersizliğinden kaynaklandığını bilsek şimdilik yeter.

30. 07. 2014
Bahaeddin Sağlam